

La modernitat crítica de Rubert de Ventós

El text de les lliçons que Xavier Rubert de Ventós ens ofereix en el llibre **«Coneixement, memòria, invenció com a pertanyents al curs 1980-1981 del Col·legi de Filosofia de Barcelona, publicació de la qual ja hem fet esment en articles anteriors, és una «mostra» representativa de la personalitat intel·lectual d'aquest importantíssim pensador nostre. Amb una agilitat intel·lectual que, gràcies a les seves aparicions en els mitjans de comunicació de masses és ja del domini públic; la penetració d'un filòsof que té publicats ja molts llibres agudíssims; una sòlida preparació llibresca, que maneja sense devocions de deixeble ni partits presos aprioristes; una prodigiosa imaginació «creadora», i un poder crític de primer ordre, hom té la impressió que escriu a raig aquest text, mogut per l'estímul d'una intuïció sobtosa, eixida tanmateix d'una base molt madura de reflexions. Si el punt de partida del seu discurs escrit —no, el de les lliçons orals del curs— és la hipòtesi ficcionalista de Vaihinger, segons la qual el coneixement humà no és una representació adequada de la realitat sinó una ficció útil per a assimilar el bombardeig de les sensacions que ens assalten, la trajectòria se li dispara cap a una teoria crítica del nostre temps —ell en diu una **modernitat crítica**—, capaç de denunciar els mites d'avui —els neodogmatismes—, que tants intel·lectuals —en sentit ampli— del nostre moment s'empassen. En segons quins, el de la ciència, entesa com a conquesta de veritats immutables; en d'altres, el d'una certa filosofia que pretén reflectir fidedignament la realitat social; en molts, el de la política que «es creu encarnar el procés històric» o el de l'art d'avantguarda, «que pretén expressar directament l'essència d'allò estètic», o el de la moral pretesament deslliuradora, «producte del modern descobriment de la libido i la seva repressió neuròtica».**

En aquest trajecte, profundament coherent malgrat l'aparent canvi de signe, hi ha patent un signi orien-

tador: el de posar en solfa sobretot els idealismes encara avui «cuejants» —els monstres de la Raó de Fichte, Schelling i Hegel—, però també els espiritualismes excelsament gratuïts i els closos dogmatismes del materialisme. Per a recórrer-lo de la manera que Rubert creu idònia, el nostre ideador esbossa al llarg del seu escrit una original teoria de la ficció, no pas inspirada en el ficcionalisme de Vaihinger com el lector hauria esperat, sinó en el mateix august Kant, feliçment vigent malgrat la perruca setcentista i l'olla puritana del seu pietisme. Un Kant, que, contra la interpretació més generalitzada, Rubert creu continuador de la tradició grega, i doncs, el filòsof rector que pot «actualitzar i replantejar en el nostre món els clàssics ideals de mesura, proporció, límit i figuració», és clar, antidealistes.

No seria propi d'un article periòdic que ens enfiléssim a resumir l'hàbil discurs amb què Rubert transforma Kant en un grec com una casa. Al nostre judici, aquest és el punt més feble de la teorització de Rubert, i a l'exposició que en faríem haurien de seguir unes objeccions crítiques que afeixugarien tant com allargarien el nostre co-

Xavier Rubert de Ventós.

mentari. El disseny de Rubert, d'«acorrallar» els idealismes fent-se fort en el que ell anomena el «neoclassicisme de la ficció» d'un Kant, continuador «modern» d'un Plató i d'un Aristòtil, com si el pur ficcionalisme de Vaihinger, que nega el caràcter «grec» de Kant, li vingués estret, l'obliga a practicar una forçada reducció de concomitancies entre el pensament hel·lènic i el kantian, centrant-les en una discutible aproximació del límit i la mesura de l'ésser finit grec al límit i la mesura del coneixement constructiu i de ficcions de la teoria kantiana. Amb tot, la brillantor expositiva, l'enginy dels salts i les digressions, la generositat metafòrica de les seves al·lusions a la mitologia clàssica —recurs molt utilitzat al Col·legi de Filosofia—, i sobretot, la lúcida moralitat de la conclusió a què arriba, delecten i admiren el lector amatent, per més que deixin traslluir la rapidesa de la redacció. Ens permetem, només, de retenir un aspecte del seu ficcionalisme, tant si Kant n'és el veritable responsable o només el Vaihinger que fou el disparador del discurs de Rubert. Ens referim a l'afirmació —perfectament congruent amb el criteri que allò que és fals —la ficció— és útil—, segons

la qual tot coneixement —el de la ciència inclusivament— és merament intermediari entre estímuls i respostes, car la ment no fa més que segregar unes «categories» que mantenen una relació funcional, no representativa, amb els estímuls de les sensacions. Si els coneixements no representen els fenòmens sinó que els assimilen fingint-ne una versió simplement útil: ¿com s'explica que la ciència sigui capaç de preveure'ls, de vegades? ¿Com pot ser, com diu Rubert, que «amb el tren equivocats» —amb la ficció— «arribem al lloc just» —la previsió—? Sembla menys arriscat de pensar, com sosté Santiago Montserrat en el seu text **«Psicología y Física. Contribución al psicoanálisis del conocimiento científico, que la ment científica elabora uns models teòrics o concrets, referits a l'aparent realitat fenomènica, que intenten reproduir-ne els processos i les funcions. L'acceptabilitat dels models depèn, sobretot, de la capacitat que revelin de preveure la totalitat de la conducta fenomènica modelada, capacitat que està sempre en curs de revisió. No hi ha, doncs, models segurs i immutables —és a dir, veritats científiques definitives—, sinó graduals intents d'aproximació que deixen sempre entre parèntesis la perfecta representativitat del model i reconeixen l'existència d'uns components de ficció en el coneixement científic que els fa possibles. La ciència en surt amb la clara necessitat d'adoptar un posat modest, de resignar-se a ser mutablement humana, una aventura humana que s'arrisca en l'ombra. Conclusió que, en aquest camp com en el de la identificació i denúncia dels altres mites d'avui, més amunt assenyalats, ens remetem a la modernitat crítica que Rubert tan agudament reclama.**

Alfred Badia

● A l'article «El lèxic i la llengua estàndard», l'1-11-82, allà on es llegeix ensalfonar, levadora i mudella, calia interpretar ensarronar, llevadora i medulla.